

Adam Hernas^{*)}

Nr ORCID [0000-0002-0519-6546](https://orcid.org/0000-0002-0519-6546)

„Energia i Budynek” 2012, nr 7-8(62)

Efektywność energetyczna na przykładzie gminy – szanse i wyzwania / Energy Efficiency in Relation to Municipality Area – Chances and Challenges

Abstrakt: Podstawowym aktem prawnym, który w Unii Europejskiej reguluje zagadnienie efektywności energetycznej pod kątem końcowego wykorzystania energii przez użytkowników jest Dyrektywa ESD [1]. W preambule tego aktu podkreślono, że poprawa efektywności wykorzystania energii przez odbiorców końcowych, potrzeba zarządzania popytem na energię oraz wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych jest jednym z najważniejszych celów obecnej i przyszłej polityki Unii. Prawidłowe wdrożenie Dyrektywy ESD [1] ma przyczynić się do bardziej efektywnego wykorzystania energii oraz doprowadzić do oszczędności na tym polu w całej Wspólnocie. Towarzyszące temu zagadnieniu zmiany technologiczne, gospodarcze, a także zmiany zachowań mają doprowadzić do zmniejszenia emisji CO₂ i innych gazów cieplarnianych do atmosfery, a to z kolei zapobiegnie niebezpiecznym zmianom klimatycznym [1].

Słowa kluczowe: energia, efektywność energetyczna, gmina, gminna mapa efektywności energetycznej, polityka energetyczna gminy, firma ESCO, partnerstwo publiczno – prywatne.

Abstract: The basic legal act, that in the European Union regulates energy efficiency relating to end-user energy consumption is the ESD directive [1]. The preamble to this document gives weight to the fact, that the improvement in the energy exploitation by the end-users, the need for energetic demand management, and promotion of the production of renewable energy is one of the major aims for current and future EU diplomacy. The correct implementation of the ESD directive [1] may influence for more efficient energy consumption and lead to savings in that area in the Community. The corresponding technological and economic changes, also changes in the behaviour of customers, may lead to the mitigation of CO₂ and other greenhouse gases emission, that are released directly to the atmosphere. That would prevent dangerous climate changes [1].

Keywords: energy efficiency, municipality, municipal energy efficiency map, municipal energy policy, ESCO company, public-private partnership.

^{*)} Adam Hernas – doktor nauk prawnych, Audytor i Certyfikator Energetyczny, członek Zrzeszenia Audytorów Energetycznych.

Wstęp

Podstawowym aktem prawnym Unii Europejskiej, który reguluje zagadnienie efektywności energetycznej pod kątem końcowego wykorzystania energii przez użytkowników jest Dyrektywa ESD¹ [1]. W preambule tego aktu podkreślono, że poprawa efektywności wykorzystania energii przez odbiorców końcowych, potrzeba zarządzania popytem na energię oraz wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych jest jednym z najważniejszych celów obecnej i przyszłej polityki Unii. Prawidłowe wdrożenie Dyrektywy ESD [1] ma przyczynić się do bardziej efektywnego wykorzystania energii oraz doprowadzić do oszczędności na tym polu w całej wspólnotie. Towarzyszące temu zagadnieniu zmiany technologiczne, gospodarcze, a także zmiany zachowań mają doprowadzić do zmniejszenia emisji CO₂ i innych gazów cieplarnianych do atmosfery, a to z kolei zapobiegnie niebezpiecznym zmianom klimatycznym [1].

Dyrektywa ESD [1] wprowadza obowiązek, aby w 2016 roku został osiągnięty w krajach Unii poziom oszczędności energii w wysokości 9%. Pojęcie „energia” należy przy tym rozumieć szeroko, gdyż zgodnie z definicją słownikową zawartą w dyrektywie obejmuje ono wszystkie formy dostępnej w obrocie energii. Przykładowo, będzie tu chodzić o energię elektryczną, gaz, paliwa stosowane do wytwarzania energii grzewczej i chłodniczej (w tym w miejskich systemach grzewczych i chłodniczych), węgiel kamienny i brunatny, torf, czy biomasę. Analiza opracowań dotyczących światowego zużycia energii pozwala twierdzić, że mamy do czynienia z ciągłym wzrostem światowego popytu na energię pierwotną, który w 2010 roku wyniósł 5%. Dalszy wzrost liczby mieszkańców Ziemi o 1,7 mld oraz średnioroczny wzrost światowej gospodarki do 2035 roku o 3,5% pociągną za sobą wzrost zapotrzebowania na energię o ponad 30% [2]. Z powyższego wynika, że już teraz konieczne jest podjęcie stanowczych działań zmierzających do jej racjonalnego użytkowania.

Efektywność energetyczna, czyli mniejsze zużycie energii przy utrzymaniu niezmiennego poziomu działalności gospodarczej lub usługowej powinna być w centrum uwagi polityki energetycznej wszystkich krajów świata, a więc również państw członkowskich Unii Europejskiej. Potwierdzeniem powyższej tezy jest stanowisko Komisji Europejskiej, która w swoim ostatnim komunikacie [3] podkreśliła, że efektywność energetyczna jest centralnym elementem unijnej strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju oraz przejścia do gospodarki opartej na efektywnym korzystaniu z dostępnych zasobów. W opinii Komisji efektywność energetyczna należy do najbardziej opłacalnych sposobów zwiększenia bezpieczeństwa dostaw energii oraz ograniczenia emisji

¹ ESD – Efficiency and Energy Services Directive.

gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń. Pod wieloma względami można więc postrzegać ją jako największe źródło energii, jakim dysponuje Europa. Potrzebne są jednak zdecydowane działania, które pomogą krajom wspólnoty wykorzystać znaczny potencjał dużych oszczędności energii w przypadku budynków, transportu oraz produktów i procesów. Stąd opracowanie przez Komisję nowego kompleksowego planu [3] to jeden z pierwszych kroków Unii na drodze do dalszych działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej [3].

Gminna mapa efektywności energetycznej

Przenosząc powyższe założenia na polski grunt, trzeba już na wstępie zauważyć, że zgodnie z art. 16 ust. 2 Konstytucji [4] w sprawowaniu władzy publicznej w Polsce uczestniczy samorząd terytorialny, który przysługującą mu w ramach ustaw część zadań publicznych wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. W strukturach terenowej administracji publicznej funkcjonuje samorząd gminny, samorząd powiatowy oraz samorząd województwa. Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina (art. 164 ust. 1 Konstytucji) [4]. Zadania i obowiązki gminy w zakresie poprawy efektywności energetycznej na swoim terenie regulują obecnie następujące akty prawne:

- ustawa o samorządzie gminnym [5];
- ustawa – Prawo energetyczne [6];
- ustawa o efektywności energetycznej [7]

oraz dwa krajowe dokumenty strategiczne:

- Polityka energetyczna Polski do 2030 roku [8];
- Drugi Krajowy Plan Działań dotyczący efektywności energetycznej dla Polski [9].

Zadania gminy w kwestii promocji efektywności energetycznej na swoim terenie zostały ramowo ustalone w art. 10 ustawy o efektywności energetycznej [7]. Przepis ten zobowiązuje gminę do oszczędzania energii poprzez zastosowanie co najmniej dwóch środków poprawy efektywności energetycznej, do których ustawa zalicza m.in. wymianę i nabycie nowych urządzeń i instalacji, czy ich modernizację. Z kolei zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 3 ustawy o samorządzie gminnym [5] do zadań własnych gminy należy m.in. zaspakajanie zbiorowych potrzeb gminy w zakresie zapotrzebowania w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz. Art. 18 ust. 1 Prawa energetycznego [6] precyzuje ten przepis i stanowi, że zadania własne gminy w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe powinny być realizowane poprzez planowanie i organizację tego zaopatrzenia, planowanie oświetlenia miejsc publicznych i dróg znajdujących się na terenie gminy, czy finansowanie znajdującego się tam oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych. Istotne są przy tym regulacje zawarte w art. 18 ust. 1 pkt. 4 Prawa energetycznego [6], które zostały

wprowadzone do polskiego porządku prawnego z dniem 1 stycznia 2012, w celu wypełnienia postanowień art. 39 pkt 5 ustawy o efektywności energetycznej. Nakazują one gminom planowanie i organizację działań mających na celu racjonalizację zużycia energii i promocję rozwiązań zmniejszających zużycie tej energii na swoim obszarze.

Art. 18 ust. 2 Prawa energetycznego [6] nakazuje także, aby zadania z zakresu zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe każda gmina realizowała zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku braku takiego planu – zgodnie z kierunkami rozwoju gminy zawartymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Wykonanie powyższego nie może być jednak sprzeczne z założeniami wojewódzkiego programu ochrony powietrza przyjętego przez gminę na podstawie art. 91 Prawa ochrony środowiska [11], a mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, będącego standardem jakości powietrza.

Polityka energetyczna gminy jako podstawowej jednostki samorządu terytorialnego powinna być kształtowana w oparciu o realizację kilku strategicznych celów:

1. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego.
2. Współpracę z wszystkimi lokalnymi podmiotami na rzecz zrównoważonego rozwoju gminy.
3. Efektywne zarządzanie energią i środowiskiem.
4. Umiejętne korzystanie ze zliberalizowanego rynku energii elektrycznej.
5. Kształtowanie świadomości mieszkańców gminy w obszarze efektywnego wykorzystania energii [10].

Pierwszy z przedstawionych celów realizowany jest przez gminę w oparciu o strategiczny dokument pod nazwą: „Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe”. Zgodnie z art. 19 ust. 1 Prawa energetycznego [6] projekt tego dokumentu opracowuje każdy wójt (burmistrz, prezydent miasta). Sporządza się go dla obszaru gminy co najmniej na okres 15 lat i aktualizuje co najmniej raz na 3 lata. Ustawa – Prawo energetyczne [6] w art. 19 ust. 3 enumeratywnie wylicza, co powinien zawierać projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Zatem będzie tu chodzić o takie elementy jak:

- ocenę stanu aktualnego i przewidywanych zmian zapotrzebowania na ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe
- wskazanie przedsięwzięć racjonalizujących użytkowanie ciepła, energii elektrycznej i paliw gazowych

- wykazanie możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zasobów paliw i energii, z uwzględnieniem energii elektrycznej i ciepła wytwarzanych w odnawialnych źródłach energii, energii elektrycznej i ciepła użytkowego wytwarzanych w kogeneracji oraz zagospodarowania ciepła odpadowego z instalacji przemysłowych
- **określenie możliwości zastosowania środków poprawy efektywności energetycznej w rozumieniu ustawy o efektywności energetycznej [7]**
- zakres współpracy z innymi gminami [10].

Prawo energetyczne [6] w kolejnych przepisach stanowi, że każdy projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe podlega opiniowaniu przez samorząd województwa w zakresie koordynacji współpracy z innymi gminami oraz w zakresie zgodności z polityką energetyczną państwa. Projekt założeń wyklada się do publicznego wglądu na okres 21 dni, powiadamiając o tym w sposób przyjęty zwyczajowo w danej miejscowości. Osoby i jednostki organizacyjne zainteresowane zaopatrzeniem w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy mają prawo składać wnioski, zastrzeżenia i uwagi do projektu założeń. Po upływie terminu do konsultacji rada gminy uchwała założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, rozpatrując jednocześnie wnioski, zastrzeżenia i uwagi zgłoszone w czasie wyłożenia projektu założeń do publicznego wglądu.

Kolejny cel strategiczny obejmuje szeroko rozumianą współpracę gminy z lokalnymi przedsiębiorcami, przedstawicielami nauki oraz niezależnymi ekspertami. Jest on częściowo skorelowany z trzecim celem dotyczącym efektywnego zarządzania energią i środowiskiem w gminie. Dlatego przy jego realizacji należy w pierwszej kolejności skupić się na zainicjowaniu powstania przy każdym organie wykonawczym gminy (wójt, burmistrz, prezydent miasta) komórki odpowiedzialnej za zarządzanie energią w gminie. W zależności od wielkości gminy przeliczonej na ilość mieszkańców (innym kryterium może być także ilość budynków) może to być jedna osoba, sekcja, biuro, czy rada. Zatem w mniejszych gminach będzie to menadżer energetyczny, zaś w większych odpowiednio: sekcja zarządzania energią, czy biuro zarządzania energią. W przypadku większych aglomeracji miejskich przy organie wykonawczym gminy (prezydent miasta) może także działać rada do spraw zrównoważonego rozwoju gospodarki energetycznej. W skład rady jako kolegialnego organu opiniotwórczego i doradczego prezydenta miasta powinni wchodzić przedstawiciele lokalnych firm, świata nauki, czy organizacji społecznych, dla których zagadnienie zrównoważonego rozwoju gminy, a w szczególności efektywnego wykorzystania energii jest sprawą pierwszorzędną. Za przykład może tutaj posłużyć Rada na rzecz Zrównoważonego Rozwoju

Gospodarki Energetycznej Miasta Częstochowy, funkcjonująca przy Prezydencie Miasta Częstochowy od 2007 roku. Podstawowym celem działań Rady jest pobudzenie wszystkich lokalnych podmiotów na rzecz inicjowania i realizacji przedsięwzięć efektywnego wykorzystania energii i odnawialnych źródeł energii oraz aktywne ich włączanie w proces społecznego planowania zaopatrzenia gminy w energię, a także poprawy warunków środowiska [12].

Jak podkreśla Bożena Herbuś, Inżynier Miejski Miasta Częstochowy, zarządzanie energią i środowiskiem w obiektach użyteczności publicznej stanowi bardzo istotny obszar polityki energetycznej gminy. Realizacja tego celu przynosi **wymierne efekty** w postaci ograniczenia zużycia mediów i redukcji kosztów z tego tytułu. Z kolei wymiana przestarzałych źródeł ciepła na ekologiczne wpływa na poprawę jakości powietrza i warunków życia mieszkańców. Jest to jeden ze sposobów ograniczenia konsumpcji energii i wody przy zachowaniu prawidłowych warunków rozwoju cywilizacyjnego [10].

Realizacja następnego celu strategicznego wiąże się z wykorzystaniem przez gminę możliwości, jakie daje uwolniony rynek energii. Zdaniem B. Herbuś umiejętne wykorzystanie tego zjawiska może w znacznym stopniu ograniczyć wydatkowanie przez gminę środków publicznych na zakup energii elektrycznej. Prekursorem w zakupie energii na wolnym rynku jest Urząd Miasta w Częstochowie, który jako pierwszy samorząd w Polsce zmienił sprzedawcę energii elektrycznej w trybie postępowania przetargowego przeprowadzonego zgodnie z ustawą Prawo zamówień publicznych [13]. Przyjęcie założenia rozdziału usługi dystrybucji od zakupu energii umożliwiło miastu faktyczną konkurencję spółek obrotu energią, zaś zakup energii na wolnym rynku przyniósł Częstochowie **wymierne korzyści finansowe**. Dotychczasowe oszczędności miasta z przeprowadzonych w latach 2009-2011 przetargów wyniosły łącznie około 3,7 mln zł. Wraz z prognozowanymi na rok 2012 oszczędnościami w wysokości 2,7 mln zł łączne oszczędności mogą osiągnąć kwotę 6,4 mln zł [10].

Kształtowanie świadomości mieszkańców w obszarze efektywnego wykorzystania energii to piąty cel strategiczny na drodze do prawidłowej realizacji polityki energetycznej gminy. Aby ten cel osiągnąć trzeba wyjść z założenia, że warunkiem właściwego wykorzystania zasobów energetycznych przez każdą gminę jest wielopłaszczyznowa edukacja mieszkańców w tej materii [10]. Dlatego bardzo ważne jest organizowanie przez gminę różnych akcji promujących poszanowanie energii i środowiska. Przykładowo, mogą to być: wystawy, festiwale, czy programy edukacyjne, skierowane zarówno do ludzi dorosłych, jak i do uczniów wszystkich szkół. Dobrymi praktykami w zakresie poszanowania energii i środowiska oraz racjonalnego podnoszenia efektywności energetycznej w gminie może

pochwalić się miasto Bielsko – Biała. Jak podkreśla Zbigniew Michniowski, Zastępca Prezydenta Miasta, Bielsko – Biała od wielu lat aktywnie uczestniczy w licznych projektach krajowych i europejskich nakierowanych na podnoszenie efektywności energetycznej. Jako przykład podaje projekt ENGAGE², który ma na celu budowanie świadomości ekologicznej wśród pracowników samorządu, organizacji lokalnych oraz mieszkańców miasta. Realizacja projektu w opinii Z. Michniowskiego pozwoli wpłynąć zarówno na zmiany zachowań w/w grup docelowych, jak i na podejmowane przez miejscową ludność decyzje odnośnie sposobu korzystania z energii, by w konsekwencji doprowadzić do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń powietrza i CO₂ [14]. W ramach kampanii ENGAGE organizowany jest także w Bielsku – Białej od dwóch lat Beskidzki Festiwal Dobrej Energii, którego celem jest przybliżanie mieszkańcom zagadnień związanych z oszczędnością energii oraz ochroną klimatu. Inny projekt – EURONET 50/50³ zmierza z kolei do maksymalnego zaangażowania uczniów w realizację praktycznych pomysłów odnośnie osiągnięcia w szkołach oszczędności dzięki zmniejszeniu zużycia energii. Idea metodologii 50/50 zakłada, że dzięki podjętym działaniom uda się osiągnąć w szkołach przynajmniej 2,5% oszczędności energii rocznie, z czego połowa zaoszczędzonych pieniędzy przypadnie gminie, a połowa szkole. Z. Michniowski zauważa przy tym, że zaleca się, aby przeznaczenie środków przypadających szkole miało charakter motywacji do oszczędzania dla szkoły, a w szczególności dla jej uczniów [14].

Jak wcześniej zauważyłem, poprawę efektywności energetycznej w gminie należy również realizować w oparciu o założenia Polityki energetycznej Polski [8]. Wśród działań pro efektywnościowych dokument ten wymienia kampanie informacyjne i edukacyjne promujące racjonalne wykorzystanie energii. Współcześnie na realizację tego celu można wykorzystać wsparcie finansowe pochodzące z funduszy wojewódzkich. I tak przykładowo, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach zapewnia dofinansowanie w formie dotacji zadania operacyjnego z zakresu edukacji ekologicznej, w ramach którego podmioty z terenu województwa śląskiego (w tym gminy) mogą pozyskać środki na zorganizowanie seminariów, sympozjów czy konferencji jako elementu programów edukacji ekologicznej [15]. W mojej opinii jest to doskonałe narzędzie promujące zagadnienie efektywności energetycznej w gminach tego regionu. Może ono w znacznym stopniu

²Projekt „ENGAGE” jest organizowany przez europejskie stowarzyszenie gmin Energy Cities, a współfinansowany przez Agencję Wykonawczą ds. Konkurencyjności i Innowacji Komisji Europejskiej (EACI) w ramach Programu „Inteligentna Energia – Europa”.

³Projekt „50/50 Europejska Sieć Centrów Edukacyjnych” (EURONET 50/50) jest również współfinansowany z programu „Inteligentna Energia – Europa”. Celem projektu jest promocja oszczędzania energii poprzez wdrożenie tzw. metodologii 50/50 w 50 ośrodkach edukacyjnych i utworzenie w ten sposób europejskiej sieci szkół ograniczających zużycie energii i zaangażowanych w walkę ze zmianami klimatycznymi; źródło: <http://www.pnec.org.pl/>

przyczynić się do przybliżenia tamtejszej społeczności lokalnej zagadnień związanych z kompleksowym podejściem do gminnej gospodarki energetycznej oraz ochrony klimatu.

Innym przykładem odnośnie poprawy efektywności energetycznej w gminach, tym razem o wojewódzkim zasięgu, jest podpisanie w kwietniu br. w Warszawie Mazowieckiego Paktu na rzecz Oszczędności Energii (dalej: MPOE). Pakt ten ma być skutecznym narzędziem zachęcającym podmioty publiczne z terenu województwa mazowieckiego do podjęcia skutecznych działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej. Przy tworzeniu MPOE pamiętano, że wywiązanie się przez Unię Europejską, w tym przez Polskę, ze zobowiązania do ograniczenia emisji dwutlenku węgla do 2020 r. będzie możliwe jedynie pod warunkiem zaangażowania podmiotów lokalnych, obywateli i ich ugrupowań. Dodatkowym motywem powstania MPOE jest konieczność stworzenia warunków do zrównoważonego rozwoju regionu oraz społeczności lokalnych województwa mazowieckiego. W celu realizacji powyższych założeń sygnatariusze Paktu mają propagować wszelkie działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej i ochrony środowiska. W centrum uwagi MPOE znajdują się zagadnienia dotyczące nowoczesnych metod wytwarzania i przesyłania energii, transferu nowych technologii energetycznych, ale także wspólne akcje promujące racjonalne wykorzystanie energii, czy wspieranie rozwoju energetyki odnawialnej [16].

Polityka energetyczna gminy a firma ESCO

Jednym z działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej w gminach może być wykonywanie tego typu usług przez firmy typu ESCO⁴. Podstawy prawne do realizowania przez ESCO zadań publicznych w tym zakresie daje art. 19 ust. 1 ustawy o efektywności energetycznej [7]. Przepis ten upoważnia firmę ESCO do wystąpienia w przetargu organizowanym co najmniej raz w roku przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki (dalej: URE) pod warunkiem, że przedłoży ona Prezesowi URE prawidłowo wypełnioną deklarację przetargową wraz z audytem efektywności energetycznej sporządzonym dla przedsięwzięcia lub przedsięwzięć tego samego rodzaju, które posłużą poprawie efektywności energetycznej, a zostały określone we wspomnianej deklaracji. Powyższa regulacja umożliwia więc przystąpienie przez ESCO do przetargu pod warunkiem zrealizowania przez firmę przedsięwzięcia służącego poprawie efektywności energetycznej, które w łącznym

⁴ Energy Saving / Services Company – Firma Usług Energetycznych, która działa na zasadzie finansowania „z trzeciej ręki”, tzn. między przedsiębiorstwo energetyczne a użytkownika wchodzi trzeci inwestor (ESCO), który jest skłonny inwestować w energooszczędne technologie u użytkownika energii, aby z różnicy rachunku użytkownika za energię przed i po inwestycji pokryć swoje wydatki i mieć jeszcze zysk. ESCO dostarcza klientom/użytkownikom energii pełny zakres usług, od rozpoznania możliwości do zainstalowania urządzeń i eksploatacji [17].

rozrachunku pozwoli na osiągnięcie oszczędności energii przynajmniej na poziomie 10 toe średnio w ciągu roku⁵.

W poradniku Fundacji na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii (FEWE), dotyczącym zarządzania energią i środowiskiem w budynkach użyteczności publicznej podkreślono, że ESCO to wyspecjalizowana firma, która oferuje kompleksową realizację przedsięwzięcia poprzez projektowanie techniczne oraz zarządzanie przedsięwzięciem, a także dostęp do źródeł finansowania. W kontrakcie typu „pod klucz” aranżuje ona finansowanie przedsięwzięcia, przeprowadza studium wykonalności, instaluje efektywne energetycznie urządzenia oraz monitoruje i weryfikuje oszczędności energii. Firma ESCO może również organizować szkolenie dla użytkowników obiektów i budynków, aby zagwarantować oszczędności energii przez cały okres trwania przedsięwzięcia. Przyjęte przez strony umowy rozwiązanie finansowe gwarantuje, że koszty usług świadczonych przez ESCO oraz efektywnych energetycznie urządzeń są pokrywane z oszczędności energii pochodzących z udoskonań w prowadzonych budynkach. ESCO może też przedstawić gwarancję dobrego wykonania, która jest gwarancją osiągnięcia oszczędności energii. Gwarancja ta może określać poziom oszczędności w danym projekcie lub stanowić, że oszczędności energii będą pokrywały miesięczne koszty obsługi zadłużenia w uzgodnionym okresie gwarancyjnym [17].

W kontekście powyższego trafna wydaje się konkluzja, że finansowanie projektów zwiększających efektywność energetyczną przez firmę typu ESCO to przede wszystkim wygoda dla samej gminy, gdyż wszystkie sprawy dotyczące danego przedsięwzięcia załatwiane są w jednym miejscu, z jednym kontrahentem. Z kolei kompleksowa realizacja przedsięwzięcia przez ESCO umożliwia małym gminom, o niewielkim kapitale podejmowanie dużych przedsięwzięć oraz zmniejsza ryzyko niewypłacalności po stronie gminy [17]. Należy również podnieść, że strony umowy (gmina oraz ESCO) powinny wprowadzić do umowy dodatkowe klauzule, które przykładowo regulowałyby formę rozliczenia pomiędzy stronami, sposób pobierania pożytków z eksploatacji danego urządzenia, czy instalacji przez podmiot ESCO, czy ustalałyby datę, po której nastąpi całkowite przekazanie danego przedsięwzięcia [18].

Podsumowując, można za D. Kocem zaryzykować stwierdzenie, że firma ESCO jest bezpiecznym instrumentem na drodze do zwiększania efektywności energetycznej. Niejednokrotnie zdarza się, że użytkownik energii nie dysponuje odpowiednimi środkami na realizację danego przedsięwzięcia, ani odpowiednio wykwalifikowanym i doświadczonym personelem. Dlatego nie jest w stanie sprawnie i efektywnie przygotować, a następnie zrealizować

⁵ toe – tona oleju ekwiwalentnego – równoważnik jednej tony ropy naftowej o wartości opałowej równej 41 868 [kJ/kg].

zaplanowaną inwestycję. Takie szanse daje firma ESCO, która umożliwia „zakontraktowanie” działań energooszczędnych i towarzyszących tym działaniom oszczędności kosztów energii [19].

Polityka energetyczna gminy a partnerstwo publiczno – prywatne (PPP)

Innym sposobem poprawy efektywności energetycznej w gminie jest realizacja zadań w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego (dalej: PPP). Stronami PPP są: podmiot prywatny – przedsiębiorca w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej [20] oraz podmiot publiczny, którym w naszym przypadku jest gmina. Za podstawę prawną PPP należy uznać przepis zawarty w art. 1 ust. 2 ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym [21]. Stanowi on, że przedmiotem PPP jest każda wspólna realizacja przedsięwzięcia, oparta na odpowiednim podziale zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym. Przy PPP bardzo ważne jest, aby w ramach partnerstwa zostały zrealizowane te przedsięwzięcia, które w sposób oczywisty mieszczą w sobie elementy cech przedsięwzięcia w rozumieniu art. 2 pkt. 4 ustawy o PPP [21]. Trzeba także pamiętać, że zgodnie z art. 4 ustawy o PPP [21] gmina może dokonywać wyboru partnera prywatnego na dwa sposoby: stosując przepisy ustawy o koncesjach [22] lub w oparciu o regulacje ustawy – Prawo zamówień publicznych [13] – jednak zawsze z uwzględnieniem przepisów ustawy o PPP [21].

Po przeprowadzeniu procedury przetargowej oraz wyborze najkorzystniejszej oferty gmina zawiera umowę o PPP, w której przedsiębiorca zobowiązuje się do realizacji przedsięwzięcia za wynagrodzeniem oraz poniesienia w całości albo w części wydatków na jego realizację lub poniesienia ich przez osobę trzecią. Natomiast gmina zobowiązuje się do współdziałania w osiągnięciu celu przedsięwzięcia, w szczególności poprzez wniesienie wkładu własnego. Ustawa o PPP [21] przewiduje, że wynagrodzenie dla partnera prywatnego powinno zależeć przede wszystkim od rzeczywistego wykorzystania lub faktycznej dostępności przedmiotu partnerstwa. Z kolei sama umowa o partnerstwie publiczno – prywatnym powinna określać skutki nienależytego wykonania i niewykonania zobowiązania, a w szczególności kary umowne lub obniżenie wynagrodzenia partnera prywatnego lub spółki z udziałem gminy (art. 7 ustawy o PPP) [21].

W celu wykonania umowy o partnerstwie publiczno – prywatnym podmiot publiczny (gmina) i partner prywatny mogą zawiązać spółkę kapitałową, spółkę komandytową lub komandytowo – akcyjną. Jednak w tym wypadku gmina nie może być komplementariuszem, zaś cel i przedmiot działalności takiej spółki nie może wykraczać poza zakres określony umową o partnerstwie publiczno – prywatnym. Prawa z należących do Skarbu Państwa

udziałów lub akcji w spółce wykonuje wtedy organ administracji rządowej, który zawiązał spółkę jako podmiot publiczny (art. 14 ustawy o PPP) [21].

Kończąc ten temat pragnę podkreślić, że realizacja zadań publicznych w ramach PPP to kolejny dobry sposób uzyskania poprawy efektywności energetycznej w gminie, która nie musi ponosić wysokich kosztów związanych z finansowaniem tego typu przedsięwzięć ze środków własnych. Przewodnikiem na drodze do sukcesu jest tu ustawa o PPP [21], która zachęca strony umowy do czerpania z możliwości, jakie daje partnerstwo publiczno – prywatne. Jak już wcześniej podniosłem, inwestycje dotyczące poprawy efektywności energetycznej niejednokrotnie przerastają możliwości finansowe, technologiczne lub organizacyjne gminy. Często są to również inwestycje wykraczające poza możliwości pojedynczego partnera prywatnego. Dlatego ustawa o PPP [21] stwarza możliwość porozumienia więcej niż dwóch partnerów do wspólnej realizacji zadania. Kilku partnerów może przy tym występować zarówno po stronie wykonawcy, jak i zamawiającego. W pierwszym przypadku, gdy po stronie wykonawcy występuje więcej niż jeden podmiot, dochodzi zazwyczaj do zawarcia umowy konsorcjum. Natomiast w przypadku odwrotnym, tj. gdy po stronie publicznej znajduje się kilka podmiotów (tu: kilka gmin), to mogą one – choć nie w każdym przypadku muszą, zawrzeć umowę lub porozumienie w celu realizacji wspólnego zadania umożliwiającego poprawę efektywności energetycznej w całym regionie [23].

Zakończenie

Wraz z rozwojem samorządności w Polsce zwiększa się zakres zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, a co za tym idzie – zwiększają się różnego rodzaju inwestycje [24]. Jedną z takich długofalowych inwestycji jest efektywność energetyczna. Wydaje się, że w przypadku polskich gmin efektywność energetyczną można już dziś skutecznie poprawiać i to na różne sposoby, co próbowano dowieść. Oczywiście, podane w opracowaniu przykładowe działania gmin odnośnie ograniczenia strat energii stanowią jedynie wycinek z katalogu działań mogących poprawić efektywność energetyczną na pozostałych szczeblach samorządu terytorialnego. Nie pomniejsza to jednak funkcji gminy, która jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego już teraz może realizować ważny cel, jakim jest redukcja finalnego zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych. Co więcej, realizacja tego celu może już dziś przynieść gminom realne korzyści finansowe.

Bibliografia:

1. Dyrektywa 2006/32/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych, Dz. Urz. UE L 114/64 z dn. 27.04.2006.
2. *Word Energy Outlook 2011*; raport Międzynarodowej Agencji Energetycznej; <http://www.iea.org/weo/>
3. *Plan na rzecz efektywności energetycznej z 2011 r.*, komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno – Społecznego i Komitetu Regionów, KOM (2011) 109 z dn. 8.03.2011.
4. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483.
5. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. 1990 r. Nr 16, poz. 95) zmieniona ustawą z dnia 8 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2005 r. Nr 175, poz. 1457.
6. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, t. j. Dz. U. z 2006 r. Nr 89, poz. 625.
7. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o efektywności energetycznej, Dz. U. z 2011r. Nr 94, poz. 551.
8. Obwieszczenie Ministra Gospodarki z dnia 21 grudnia 2009 r. w sprawie polityki energetycznej państwa do 2030 r., M. P. z 2009 r. Nr 2, poz. 11.
9. Drugi Krajowy Plan Działań dotyczący efektywności energetycznej dla Polski, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, kwiecień 2012.
10. Herbuś B., *Zalety i wymogi kompleksowego podejścia do gminnej gospodarki energetycznej*. Materiały z konferencji „Efektywność energetyczna w samorządach. Praktyka, finansowanie, technologie”, Park Naukowo – Technologiczny EURO – CENTRUM, Katowice 4 czerwca 2012, s. 11-16.
11. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, t. j. Dz. U. z 2008r. Nr 25, poz. 150.
12. Szkutnik J., *Rada na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Gospodarki Energetycznej Miasta Częstochowy – geneza, cele, forma prawna i zakres działalności*. Ekspertyza wykonana w ramach projektu FEWE „Doskonalenie poziomu edukacji w samorządach terytorialnych w zakresie zrównoważonego gospodarowania energią i ochrony klimatu Ziemi”.
13. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych, t. j. Dz. U. z 2007 r. Nr 223, poz. 1655.

14. Michniowski Z., *Dobre praktyki organizacyjne w obrębie sektora samorządowego*. Materiały z konferencji „Efektywność energetyczna w samorządach. Praktyka, finansowanie, technologie”, Park Naukowo – Technologiczny EURO – CENTRUM, Katowice 4 czerwca 2012, s. 5-10.
15. <http://www.wfosigw.katowice.pl/>
16. <http://www.mazovia.pl/>
17. Honsek J., *Jak zarządzać energią w budynkach użyteczności publicznej. Poradnik dla samorządów terytorialnych*, Katowice 2004, s. 62.
18. Pasierb S., *Nowe możliwości finansowania przedsięwzięć energetycznych. Co to jest ESCO?* Materiały warsztatów „Efektywne wykorzystanie energii w katowickich szkołach/finansowanie typu ESCO”, Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, Katowice 13 marca 2003, s. 2.
19. Koc D., *ESCO. Usługi energetyczne. Kontraktowanie efektywności energetycznej*. Materiał informacyjny Krajowej Agencji Poszanowania Energii S.A., s. 2.
20. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, t. j. Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447.
21. Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno – prywatnym, t. j. Dz. U. z 2009 r. Nr 19, poz. 100.
22. Ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. o koncesjach na roboty budowlane lub usługi, Dz. U. Nr 19, poz. 101.
23. *Umowa o PPP. Zagadnienie standaryzacji umowy o PPP w kontekście przepisów ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym*, Poradnik, część trzecia, s. 16, <http://www.PPPortal.pl/>
24. Kornberger – Sokołowska E. (red.), *Partnerstwo publiczno – prywatne w samorządzie polskim na przykładzie regionów mazowieckiego i śląskiego*, Warszawa 2008, s. 32.